

สถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ เช่น

เรือนพื้นถิ่นภาคใต้

เรือนพักอาศัยในภาคใต้มีลักษณะร่วมกับเรือนไทยในภาคอื่น ๆ คือ เป็นเรือนไทยไม้ยกพื้นสูง ใต้ถุนสูง ฝาใช้กระดาน ไม้ไผ่สาน หรือสังกะสี เครื่องมุงหลังคาเป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ใต้ถุนเรือนไทยใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เก็บของประกอบอาชีพเสริม เช่น ทำกรรณก สานเสื่อกระจูด หรือเป็นคอกสัตว์ ประเภทของเรือนมีทั้งเรือนเครื่องสับ เรือนเครื่องผูก และเรือนก่ออิฐฉาบปูน ซึ่งเรือนเครื่องผูก ได้แก่ เรือนพักชั่วคราวของชาวนา หรือชาวประมงที่ปลูกเรียงรายไปตามชายฝั่งทะเลทั้งสองด้าน คือ ฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทย

เรือนไทยพื้นถิ่นภาคใต้นิยมสร้างเรือนนอน มีระเบียบตามยาว มีหลังคาคลุม ต่อด้วยชานโล่ง หากต้องการสร้างเรือนเพิ่มมักสร้างเป็นเรือนคู่ เรือนเคียงเชื่อมกันด้วยชาน มีเรือนครัวขวางด้านสกัด

เรือนพื้นถิ่นภาคใต้ ลักษณะเป็นเรือนไทยใต้ถุนสูง

ชาวไต้หวันนิยมเลี้ยงนกไว้ดูเล่น เช่น นกเขาขาวที่ขึ้นเสียงหวาน นกกรงหัวจุก เป็นต้น เรือนภาคใต้จึงมักมีกรงนกแขวนเป็นส่วนประกอบ เมื่อมีการขยายตัวของครอบครัวและแยกครัวออกจากเรือนนอน โดยใช้นอกชานเป็นตัวเชื่อมแต่ลักษณะนอกชานของภาคใต้มักจะแคบเพราะมีฝนตกชุกทำให้การเดินติดต่อระหว่างเรือนแต่ละหลังสะดวกขึ้น บางที่ส่วนนอกชานจะก่ออิฐและถมดินขึ้นให้ได้ระดับกับกระเบื้องและใช้ปลูกต้นไม้ขนาดเล็ก ส่วนหลังคาจะเป็นหลังคาทรงสูงมีความลาดชัน เพื่อให้น้ำฝนไหลผ่านโดยสะดวก โดยทั่วไปหลังคามี ๔ แบบ คือ หลังคาจั่ว หลังคาปั้นหยา หลังคาبرانอร์ และหลังคามนิลา มีการต่อขยายคาออกไปคลุมบันไดเนื่องจากฝนตกชุกมากในบริเวณภาคใต้ เสาเรือนไม่นิยมฝังลงไปในพื้นที่ดินแต่จะใช้ตอม่อหรือฐานเสาหรือเรียกว่า “ตีนเสา” ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ศิลาแลง หรือที่ทำจากก่ออิฐฉาบปูนรองรับตัวเรือน วิธีการสร้างบ้านเรือนนั้นจะประกอบส่วนต่าง ๆ ของเรือนบนพื้นดินก่อนแล้วจึงยกส่วนโครงสร้างต่าง ๆ ขึ้นประกอบเป็นตัวเรือน อีกทีหนึ่งทำให้สะดวกในการเคลื่อนย้าย ซึ่งนิยมย้ายบ้านทั้งโดยใช้คนหาม หลังจากถอดส่วนที่มีน้ำหนักมากออกก่อน เช่น ฝา และกระเบื้องมุงหลังคา เป็นต้น ส่วนฝาเรือน นิยมใช้ไม้ตีเกล็ดตามแนวนอน หรือฝาสายบัวในแนวตั้ง ประตูหน้าต่างใช้แกนหมุนวงกบเข้าเดือย แกะสลักเป็นรูปดาวหรือดอกไม้ บานประตูหน้าต่างเขาช่อง แกะเป็นลวดลาย บานหน้าต่างทำเป็นลูกฟัก กรอบบนและกรอบล่างฉลุโปร่งเพื่อระบายอากาศ

นกกกรงหัวจุก

เดิมชาวใต้ไม่นิยมสร้างรั้วกันบริเวณเรือน แต่จะปลูกไม้ผล เช่น มะพร้าว มะม่วง ขนุน หรือกล้วย เพื่อให้ได้ร่มเงา และการแสดงอาณาเขตของบริเวณบ้านเรือน ซึ่งนิยมสร้างแยกกันเป็นหลัง ๆ การวางตัวเรือนจะหันหน้าเข้าหาเส้นทางสัญจรทั้งทางน้ำและทางบก ซึ่งจะสามารถรับลมบกและลมทะเลได้ การวางตัวเรือนดังกล่าวทำให้ชาวใต้ใช้ทิศทางการนอนที่นิยมหันศีรษะไปทางทิศใต้ ซึ่งเรียกว่า “ทิศหัวนอน” สร้างเป็นเรือนขนาดเล็กเรียกว่า เรือนข้าวหรือห้องข้าว สำหรับเก็บข้าวเปลือกไว้ในบริเวณบ้าน เรือนชาวสวนยางพาราจะมีโรงสำหรับทำน้ำยางให้เป็นยางแผ่น และมีที่ตากยางเพื่อส่งโรงงาน เรือนชาวประมงจะมีที่ตากปลา หรือผลิตผลทางการประมงอื่น ๆ ส่วนอาคารพาณิชย์ หรือร้านค้าจะนิยมสร้างเป็นเรือนแถวสองชั้น ขนานไปกับเส้นทางสัญจร ลักษณะของเรือนแถวนั้นเป็นที่นิยมมากในภาคใต้

นอกจากนี้ ยังมีหมู่บ้านแห่งหนึ่งในอำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งอยู่ท่ามกลางเทือกเขา เมื่อฝนตกหนักเพียงชั่วข้ามคืน ก็เกิดน้ำท่วมได้เสมอ ด้วยเหตุนี้ หมู่บ้านนี้จึงประกอบด้วย “แพบก” ซึ่งมีลักษณะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวตั้งอยู่บนบก แต่มีแพลูกบวบไม้ไผ่รองเป็นฐานอยู่ด้านล่าง บ้านแต่ละหลังผูกอยู่กับเสายาวด้วยห่วงกลม บ้านลอยขึ้นได้เมื่อน้ำท่วมและจะลดลงสู่พื้นดินเองเมื่อน้ำลด ซึ่งเป็นการปรับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

เรือนพักอาศัยทางภาคใต้ นับได้ว่ามีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เนื่องจากเรือนเหล่านี้ สร้างขึ้นโดยภูมิปัญญาของช่างไม้ที่แสดงฝีมือเชิงช่างในการออกแบบเรือนพักอาศัยให้มีรูปทรงที่เหมาะสมกับภูมิอากาศ ใช้วัสดุก่อสร้างที่หาได้ในท้องถิ่น

แพบก อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วังเจ้าเมืองพัทลุง

ตั้งอยู่ที่ถนนอภัยภักดิ์ ตำบลลำปำ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เดิมเป็นที่ว่าราชการและเป็นที่พักอาศัยของเจ้าเมืองพัทลุง ปัจจุบันเทศบาลเมืองพัทลุงได้ปรับปรุงและเปิดให้เข้าเยี่ยมชม ภายในพื้นที่ประกอบด้วย วังเก่า ผู้สร้างและเป็นเจ้าของวัง คือ พระยาอภัยภักดิ์ (น้อย จันทโรจวงศ์) เจ้าเมืองพัทลุง สร้างเพื่ออยู่อาศัยและใช้เป็นที่ว่าราชการเมืองด้วย แต่ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างในปีใด ภายหลังเมื่อพระยาอภัยภักดิ์ถึงแก่อนิจกรรม วังเก่าจึงตกเป็นมรดกแก่บุตรชาย คือ หลวงศรีวรวัตร (พิณ จันทโรจวงศ์) และตกทอดเป็นมรดกของคุณประไพ มุตตามระ บุตรี ก่อนจะมอบวังเก่าให้แก่กรมศิลปากร

วังเจ้าเมืองพัทลุง (วังเก่า) อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

สภาพภายในวังเจ้าเมืองพัทลุง (วังเก่า) อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

วังเก่า เป็นเรือนไทยใต้ถุนสูง ๓ หลัง สร้างติดกัน หลังที่ ๑ และหลังที่ ๒ เป็นห้องนอน ส่วนหลังที่ ๓ เรียกว่า “ห้องแม่ทวน” หมายถึง ห้องทำคลอด ซึ่งห้องที่ ๓ นี้ มีลักษณะเป็นห้องยาวครอบคลุมพื้นที่แนวห้องโถงหน้าเรือนหลังที่ ๑ และ ๒ ด้วย ระหว่างเรือนหลังเล็กกับเรือนแฝด มีชานขนาดเล็กคั่น มีโถงมั่งกรขนาดใหญ่รูปไข่ไว้ใส่น้ำที่ป่าวไพร่หาบจากคลองลำปามาให้เจ้าเมืองอาบ ตรงข้ามกับเรือนแฝดกันเป็นห้อง ๆ ใช้เป็นยุ้งฉางเก็บข้าวเปลือก ข้าวสาร มีห้องครัว ห้องเก็บของ และห้องสุขา

วัสดุที่ใช้ในการสร้างเป็นไม้ทั้งหมด วิธีการประกอบเรือนใช้ “ลูกสัก” หรือลิ่มไม้เชื่อมยึดแทนตะปู ซึ่งเป็นวิธีของช่างไทยแต่โบราณ ภายหลังการบูรณะชานเรือนหายไปแต่มีลานปูกระเบื้องดินเผาเข้ามาแทนที่ วังในปัจจุบันเป็นเรือนไทยภาคใต้ผสมภาคกลาง มีเรือนใหญ่ทรงไทยแฝดอยู่ตรงกลาง ตัวเรือนยกพื้นสูง เสากลมปักดิน หลังคามุงกระเบื้องดินเผา ด้านหน้าเรือนใหญ่เป็นเฉลียงยื่นไปทางทิศตะวันตก ถัดไปเป็นชานสำหรับใช้ว่าราชการหรือประกอบพิธีการต่าง ๆ สุดชานเป็นเรือนครัว มีบันไดขึ้น ๒ ทาง

วังใหม่ พระยาอภัยบริรักษ์ (เนตร จันทโรจวงศ์) เป็นผู้สร้างขึ้นด้านหลังวังเก่าทางด้านทิศใต้ติดกับลำคลองลำปำ ชาวบ้านจึงเรียกวังใหม่ว่า “วังใหม่ชายคลอง” หรือ “วังชายคลอง” มีลักษณะเป็นกลุ่มเรือนไทย ๕ หลัง ประกอบด้วย เรือนประธานเป็นที่พักของพระยาอภัยบริรักษ์ ๑ เจ้าเมือง พร้อมภรรยาและบุตร ลักษณะเป็นเรือนแฝด ๒ หลัง ส่วนอีก ๓ หลัง เป็นเรือนขนาดเล็ก มีห้องนอนและระเบียงหน้าห้องเหมือนกันใช้เป็นที่อยู่ของอนุภรรยาและบุตร อีก ๑ หลัง เป็นเรือนครัว เรือนทุกหลังสร้างด้วยไม้แบบเรือนไทยโบราณ

วังเจ้าเมืองพัทลุง (วังเก่า) อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง หรือ วังชายคลอง